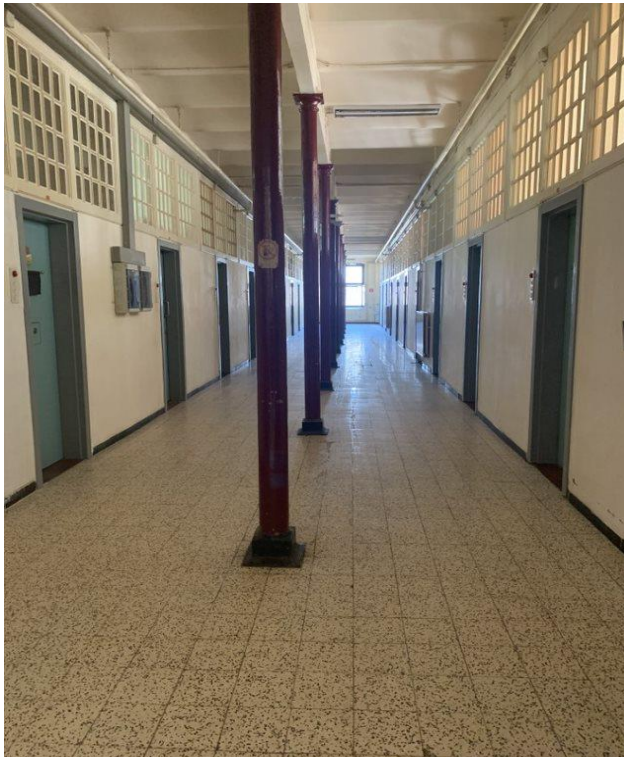

Ad-hoc bezoek aan de penitentiare inrichting te Merksplas naar aanleiding van de stakingsactie op 12 juni 2023

VERSLAG (2023/02)

Goedgekeurd door de Centrale Raad op 17 augustus 2023

Merksplas

INHOUDSTAFEL

I.	INLEIDING	3
	A. CONTEXT.....	3
	B. DE PENITENTIAIRE INRICHTING	4
	C. AANLEIDING TOT DE STAKINGSACTIE	5
	D. DELEGATIE EN CONSULTATIES	6
II.	VASTSTELLINGEN	7
	A. VOORAFGAANDELIJKE OPMERKINGEN	7
	B. BEVINDINGEN TIJDENS HET BEZOEK.....	10
	C. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	13
III.	OPMERKINGEN VAN DE BEVOEGDE AUTORITEITEN	16
	A. HET INRICHTINGSHOOFD.....	16
	B. HET DIRECTORAAT-GENERAAL PENITENTIAIRE INRICHTINGEN	17

I. INLEIDING

A. CONTEXT

1. In zijn actieplan 2023 bepaalt de Centrale toezichtsraad voor het gevangeniswezen (verder: CTRG) dat hij in het werkingsjaar 2023 een bijzondere aandacht wenst te besteden aan de **minimale dienstverlening** bij stakingen in de Belgische gevangenissen. Om dit voornemen te operationaliseren zal de CTRG, onder meer, toezien op de toepassing van de minimale dienstverlening tijdens stakingen die in het jaar 2023 plaatsvinden en problemen die er rechtstreeks verband mee houden in kaart brengen.

Een staking van het gevangenispersoneel kan immers verregaande gevolgen hebben voor de eerbiediging van de rechten en de menselijke waardigheid van de gedetineerden. Daarnaast kunnen stakingen een sterke weerslag hebben op de leef- en detentieomstandigheden in de gevangenis en kan het de gezondheid en de veiligheid van de gedetineerden in het gedrang brengen.

2. Het Europees Comité ter voorkoming van foltering (verder: CPT¹) besteedt bijzondere aandacht aan de **stakingsproblematiek** in gevangenissen. In zijn rapport naar aanleiding van het vierde periodiek bezoek aan België vestigde het CPT de aandacht op de uitermate precaire detentieomstandigheden tijdens een wilde stakingsactie in de gevangenis van Andenne. Het CPT beval de Belgische staat aan om “maatregelen te nemen in de richting van [een gegarandeerde dienstverlening]”². Deze aanbeveling herhaalde het CPT in zijn rapporten naar aanleiding van de bezoeken aan België die in 2009 en 2013 plaatsvonden³. In dit laatste rapport kondigde het CPT aan dat het in maart 2014 de procedure voor het uitvaardigen van een “openbare verklaring” had opgestart⁴.

Daarenboven werd het Belgische gevangeniswezen in 2016 geconfronteerd met een stakingsgolf die aanleiding gaf tot een ad-hoc bezoek van het CPT. Het CPT stelde vast dat “in alle bezochte inrichtingen (...) het overgrote deel van de gedetineerden gedurende twee weken geen mogelijkheid [had] om te sporten of enige andere activiteit buiten de cel te doen. In het beste geval kregen ze één tot twee keer de toegang tot de wandeling. De maaltijden werden op eenzelfde moment bedeed, waarbij de “warme” maaltijd vaak lauw werd geserveerd. In de vier bezochte inrichtingen lieten de hygiënische omstandigheden te wensen over vanwege beperkte toegang tot douches en het was bijna onmogelijk voor gedetineerden om hun lakens te verschonen of hun kleren te wassen⁵.”

3. Het CPT uitte zijn grote bezorgdheid over het lot van de **gedetineerden** tijdens stakingsacties. Het rapport getuigt over de bijzondere zorgnood van bepaalde geïnterneerden die niet kunnen instaan voor hun eigen zorg en nood hebben aan gespecialiseerde psychische hulpverlening die gedurende de staking onderbroken werd. Tijdens een staking in Lantin overleed een geïnterneerde in de psychiatrische afdeling ten gevolge van een geweldpleging door een celgenoot (tevens een

¹De keuze om te verwijzen naar deze internationale normen is ingegeven door het feit dat het CPT en het EHRM zich regelmatig uitspreken over de situatie in de Belgische inrichtingen.

² CPT, bezoek aan België, [CPT/Inf \(2006\) 15](#), par. 117.

³ CPT, bezoek aan België, [CPT/Inf \(2010\) 24](#), par. 187 & CPT, bezoek aan België, [CPT/Inf \(2016\) 13](#), par. 50-51.

⁴ CPT, bezoek aan België, [CPT/Inf \(2016\) 13](#), par. 51.

⁵ CPT, bezoek aan België, [CPT/Inf \(2016\) 29](#), p. 4.

geïnterneerde). Het CPT stelt dat het “onduidelijk is of de specifieke omstandigheden ten gevolge van de staking kunnen hebben geleid tot tekortkomingen in de veiligheid⁶.”

Ondanks herhaaldelijk aandringen van het CPT kwam er geen wetgevend initiatief over de gegarandeerde dienstverlening. Wegens dit gebrek aan initiatief legde het CPT op 13 juli 2017 een **openbare verklaring** af waarin het benadrukt dat het “nooit eerder (...) een vergelijkbaar fenomeen [heeft] waargenomen, zowel qua omvang als voor wat betreft de risico’s die er aan verbonden zijn.” In deze publieke verklaring wijst het CPT veelvuldig op de preciaire omstandigheden tijdens stakingen. De stakingsacties vergroten de reeds bestaande problemen waar het Belgische gevangeniswezen “in normale omstandigheden” mee kampt en hebben een “vrijwel permanente opsluiting in cellen onder omstandigheden die op zichzelf reeds als onaanvaardbaar worden beschouwd” tot gevolg. Het CPT benadrukt dat “personen die (...) onderworpen [zijn] aan een psychiatrische opsluitingsmaatregel (“internement”) (...) zich tijdens collectieve acties, vanwege hun specifieke behoeften, in een nog kwetsbaardere situatie [bevinden]”⁷.

Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens veroordeelde België in de zaak *Clasens* tot een schending van artikel 3 van het EVRM. De zaak gaat terug op de stakingsactie in de gevangenis van Itter in april 2016. De betrokkene mocht bijna twee maanden lang niet deelnemen aan buitenactiviteiten. De gedetineerden verbleven tijdens de staking 24 uur per dag op cel, met uitzondering van één wandeling van één uur om de drie dagen. Daarnaast werden de douchemomenten beperkt tot één of twee keer per week. Het Europees Hof oordeelde dat de detentieomstandigheden tijdens de staking “onmenselijk en vernederend” waren en wees op “het cumulatieve effect van een aanhoudend gebrek aan lichaamsbeweging, herhaalde inbreuken op de hygiënevoorschriften, het gebrek aan contact met de buitenwereld en de onzekerheid dat aan basisbehoeften zal worden voldaan”⁸.

4. Na de openbare verklaring kon de minimale dienstverlening tijdens stakingen niet langer uitblijven. De wet van 23 maart 2019 betreffende de organisatie van de penitentiaire diensten en van het statuut van het penitentiair personeel regelt in de artikelen 16 tot 20 “de continuïteit van de penitentiaire dienstverlening”. Daarenboven werden operationele personeelsplannen, zoals omschreven in artikel 19, §3 van deze wet, per gevangenis vastgelegd in de ministeriële omzendbrief nr. 1819 van 24 februari 2020. Op de eerste stakingsdag wordt het modelplan verminderd met 20 of 25% afhankelijk van de grootte van de gevangenis⁹.
5. Overeenkomstig artikel 20 van diezelfde wet werden deze operationele personeelsplannen (uiterlijk één jaar na de inwerkingtreding) geëvalueerd. Indien uit de evaluatie blijkt dat de gegarandeerde dienstverlening niet wordt gewaarborgd bij stakingen van minder dan 48 uur, dan voorziet artikel 20 in de mogelijkheid om de opvorderingsprocedure door de provinciegouverneur uit te breiden tot alle stakingen, ook tot deze van minder dan 48 uur.

Uit de evaluatie, die wordt voorzien in artikel 20 van de wet van 23 maart 2019, blijkt dat “het aantal gevallen waaraan niet voldaan werd aan de norm zoals voorzien in het modelplan (...) hoog [is]”. Na twee jaar moet worden vastgesteld dat “de modelplannen niet altijd gerespecteerd worden”. De

⁶ Ibid, par. 21.

⁷ CPT, openbare verklaring betreffende België, [CPT/Inf\(2017\)18](#), p.2.

⁸ EHRM, 28 mei 2019, [nr. 26564/16](#), *Clasens t. België*.

⁹ 20% voor gevangenis met minder dan 200 gedetineerden, 25% voor gevangenis met meer dan 200 gedetineerden.

algemene conclusie voor 2020 en 2021 luidt dat het aantal aanwezige personeelsleden tijdens de stakingsacties niet aan de norm bepaald in het modelplan beantwoordde. Dit geldt zowel voor 24 urenstakingen als voor stakingen van meer dan 24 uur¹⁰.

In zijn **actieplan** over de opvolging van het arrest Clasens dat de Belgische Staat in mei 2023 overmaakte aan het Comité van Ministers van de Raad van Europa wordt verwezen naar deze interne evaluatie. De Belgische Staat stelt vast dat er “niet tijdens elke staking” voldaan wordt aan “de minimale personeelsbezetting waarin de operationele personeelsplannen voorzien.” Er wordt tevens benadrukt dat er na elke stakingsactie een debriefing wordt georganiseerd om de maatregelen in kaart te brengen die ervoor kunnen zorgen de personeelsbezetting bij toekomstige acties in overeenstemming te brengen met de modelplannen. Bovendien wordt een derde evaluatie voorzien. In het actieplan wordt er niet gesproken over een mogelijke uitbreiding van de mogelijkheid tot opvordering van personeel tot stakingen van minder dan 48 uur. Desondanks is de Belgische Staat van oordeel dat “de voortdurende evaluatie en regelmatige aanpassingen om de doeltreffendheid van het gevoerde beleid te garanderen in termen van gegarandeerde dienstverlening tijdens stakingen” het toelaten om te concluderen dat de opvolging van de uitvoering van dit arrest kan worden afgesloten¹¹.

B. DE PENITENTIAIRE INRICHTING

6. De penitentiaire inrichting van Merksplas is een **strafinrichting** met een gesloten regime voor veroordeelden. De gevangenis beschikt over een afdeling tot de bescherming van de maatschappij voor **geïnterneerden** en psychische kwetsbare gedetineerden. Daarnaast werd de nieuwe afdeling ‘zaal 1’ in 2009 in gebruik genomen. Deze afdeling voorziet in een open regime voor beveiligde zorg ten behoeve van geïnterneerden en veroordeelden. Tot slot beschikt de gevangenis over een afzonderlijke afdeling voor 50-plussers.

Op 12 juni 2023 verbleven er 415 gedetineerden in de penitentiaire inrichting die een capaciteit van 406 plaatsen heeft. De commissie van toezicht van Merksplas stelt in zijn jaarverslag 2022 dat het aantal geïnterneerden tussen januari 2021 en december 2022 toenam van 133 naar 175.

C. AANLEIDING TOT DE STAKINGSACTIE

7. Op 27 mei 2023 verstuurden de vakbonden een stakingsaanzegging voor 7 juni 2023 naar het inrichtingshoofd van de penitentiaire inrichting van Merksplas. De aanleiding voor de stakingsaanzegging is een incident waarbij een gedetineerde fysieke agressie pleegde ten aanzien van drie penitentiaire beambten, een onaangepaste en verouderde infrastructuur die het werken met gedetineerden en geïnterneerden bemoeilijkt en de nood tot herziening van het personeelskader.

Zoals de procedure het voorschrijft (zie randnummer 10 e.v.) werd er binnen de vier werkdagen een basisoverlegcomité georganiseerd op 1 juni 2023. Dit sociaal overleg resulteerde in een “met redenen omkleed advies” dat door de vakbonden werd voorgelegd aan de “basis”. Op 5 juni 2023 ontvingen

¹⁰ Evaluatie van de continuïteit van de dienstverlening ten aanzien van de gedetineerden in de gevangnissen conform artikel 20 van de wet van 23 maart 2019 betreffende de organisatie van de penitentiaire diensten en het statuut van het penitentiair personeel, *niet-gepubliceerd*.

¹¹ Communication de la Belgique concernant le groupe d'affaires Clasens c. Belgique (requête n° 26564/16), [DH-DD\(2023\)610](#).

het inrichtingshoofd en de regionale directeur van het DG EPI een antwoord waarin opmerkingen op het “met redenen omkleed advies” werden geformuleerd en waarbij een 24 urenstaking werd aangekondigd. Deze staking begon op 12 juni 2023 om 6u 's ochtends.

D. DELEGATIE EN CONSULTATIES

8. Op 12 juni 2023 bracht een delegatie bestaande uit twee leden van de commissie van toezicht, een lid van het bureau en een coördinatrice van de CTRG een bezoek aan de penitentiaire inrichting van Merksplas naar aanleiding van de 24 urenstaking.
9. In de penitentiaire inrichting van Merksplas bezocht de delegatie alle paviljoenen. Daarnaast sprak zij met vier directieleden, medewerkers van de medische diensten, penitentiaire assistenten, enkele politieagenten en een aantal gedetineerden. De delegatie wou de impact op de dienstverlening zo beperkt mogelijk houden en hield daarom de gesprekken kort (op het gesprek met het inrichtingshoofd na).

II. VASTSTELLINGEN TIJDENS HET BEZOEK

A. VOORAFGAANDELIJKE OPMERKINGEN

1. PROCEDURE TOT SOCIAAL OVERLEG

10. De vakorganisaties dienen de directeur-generaal minstens 10 dagen voorafgaand aan de actie in kennis te stellen van hun stakingsaanzegging. De stakingsaanzegging vermeldt de precieze redenen die er aanleiding toe geven, de standpunten van de vakorganisaties omtrent de problematiek en de, op dat moment voorgenomen, datum en het uur van het begin van de staking¹².
11. Artikel 15 van de wet van 23 maart 2019 bepaalt dat er “in geval van een sociaal conflict binnen de penitentiaire diensten, (...) onverwijld een sociaal overleg [wordt] opgestart binnen de bevoegde overlegcomités zoals opgericht binnen de FOD Justitie”¹³. Meer precies organiseert het inrichtingshoofd binnen de vier werkdagen na een stakingsaanzegging een basisoverlegcomité om de eisen van de vakbondsorganisatie te bespreken¹⁴. Het basisoverlegcomité vond plaats op 1 juni 2023 in bijzijn van de regionaal directeur van DG EPI en de adviseur-generaal van de Dienst Gezondheidszorgen van de Gevangenis (DGZG). Bij gebrek aan een akkoord stellen de vakorganisaties binnen de kortst mogelijke termijn de directeur-generaal en het inrichtingshoofd op de hoogte van de voornemens van hun leden om al dan niet te staken¹⁵. Als er na dit overleg wordt besloten om alsnog te staken dan stellen de vakorganisaties de directeur-generaal in kennis van de datum en het uur van het begin van de staking. Deze staking kan ten vroegste 10 dagen na de initiële stakingsaanzegging en 72 uur na de kennisgeving aan de directeur-generaal plaatsvinden¹⁶. Indien men wel tot een akkoord komt dan “wordt het overleg afgesloten met een met redenen omkleed advies dat de voorwaarden (...) van het bereikte akkoord alsook de modaliteiten van uitvoering [bevat]” en dat ondertekend wordt door de betrokken partijen¹⁷.
12. Het inrichtingshoofd verklaarde dat er een akkoord in de vorm van een “met redenen omkleed advies” werd bereikt tijdens het basisoverlegcomité. Dit bestond uit de volgende voorwaarden:
- I. De Regionale Directie en Directie Gebouwen Infrastructuur engageren zich om een infrastructurele aanpassing door te voeren aan de veiligheidsgrille op de benedensectie van paviljoen E;
 - II. Er wordt gewerkt aan een snellere overplaatsing en de niet-overbrenging van bepaalde geïnterneerden. Tot 12 juni 2023 wordt voorzien in tijdelijke ondersteunende maatregelen die de veiligheid(sgevoelens) in paviljoen E moeten bevorderen;

¹² Art. 7 van het koninklijk besluit tot uitvoering van de artikelen 15 en 16 van de wet van 23 maart 2019 betreffende de organisatie van de penitentiaire diensten en van het statuut van het penitentiair personeel, BS. 4 december 2019.

¹³ Art. 15, wet van 23 maart 2019 betreffende de organisatie van de penitentiaire diensten en van het statuut van het penitentiair personeel. BS. 11 april 2019.

¹⁴ Zie voetnoot 1, art. 8.

¹⁵ Zie voetnoot 1, art. 12.

¹⁶ *Ibid.*

¹⁷ Zie voetnoot 1, art. 11.

- III. Er wordt zowel tijdens de ochtend- als de avondshift een extra penitentiaire beambte voorzien in paviljoen E;
- IV. Er zal bijkomend zorg- en medisch personeel worden aangeworven via een lokale, vereenvoudigde, rekrutering;
- V. Er wordt ingezet op verbetering van de communicatieprocedures tussen het zorgpersoneel en de penitentiaire beambten.

Drie dagen later ontving het inrichtingshoofd per mail de opmerkingen van de vakorganisaties op dit akkoord dat werd voorgelegd aan de basis. De vakorganisaties stelden het inrichtingshoofd op de hoogte van hun voornemen om op 12 juni 2023 een 24 urenstaking te houden. Sinds begin 2022 is dit de 19de keer dat er in Merksplas een 24 urenstaking wordt georganiseerd.

2. GEGARANDEERDE DIENSTVERLENING

13. De wet van 23 maart 2019 regelt de gegarandeerde dienstverlening tijdens stakingen en legt bepaalde beperkende voorwaarden op met betrekking tot het recht op staken van het penitentiaire personeel opdat de continuïteit van de penitentiaire dienstverlening gewaarborgd blijft. Het inrichtingshoofd van een gevangenis moet vanaf het moment van de stakingsaanzegging bepaalde acties ondernemen om de gegarandeerde dienstverlening te realiseren. Vooreerst maakt het inrichtingshoofd een lijst op van de personeelsleden die een intentieverklaring doen om niet deel te nemen aan de sociale actie. Op basis van deze lijst tracht de directeur de diensten te organiseren met de beschikbare personeelsleden. De personeelsleden moeten hun intentie uiterlijk 72 uur voor de aanvang van de staking kenbaar maken. Diegenen die verzuimen dit te doen, worden geacht beschikbaar te zijn voor het organiseren van de diensten. Er werden 157 stakingsintenties ingediend vanuit de personeelsgroep 'bewaking en beveiliging'. Daarbovenop waren er 27 personeelsleden in ziekteverlof op de dag van de staking, waaronder twee personeelsleden ten gevolge van de brand die op 11 juni plaatsvond (zie randnummer 26).

Op basis van deze lijst en van de operationele personeelsplannen neemt de gevangenisdirecteur de nodige maatregelen om de uitvoering van de essentiële diensten te waarborgen. De ministeriële omzendbrief nr. 1819 van 24 februari legt het operationeel personeelsplan vast per inrichting. Dit plan bepaalt de minimale bezettingsgraad waar tijdens een stakingsperiode aan moet worden voldaan. Voor stakingen van 24 uur is er een uitzondering voorzien op de minimale bezettingsgraad door middel van de 20/25% regel. Afhankelijk van de capaciteit van de betrokken penitentiaire inrichting worden de personeelsplannen met 20 of 25% verminderd in geval van een 24 urenstaking.

Het operationeel personeelsplan van de gevangenis van Merksplas wordt bepaald op ¹⁸ :

Merksplas				
Profielen	V	D	L	N
Personeelsgroep DIRECTIE	1	1	1	0
Personeelsgroep TECHNISCH*	0	2	0	
Personeelsgroep BEWAKING EN BEVEILIGING*	33	14	30	14
Personeelsgroep GRIFFIE	0	2	0	
Personeelsgroep BOEKHOUDING	0	4	0	
Personeelsgroep PSYCHOSOCIALE DIENST	0	4	0	
Personeelsgroep MEDISCHE DIENST	2	7	1	1

*Voor stakingen tot 24 uur , worden de cijfers over het geheel van de shiften (voor beide profielen samen) met 25% verminderd.

De penitentiare inrichting van Merksplas is een inrichting met een capaciteit voor meer dan 200 gedetineerden waardoor het operationeel personeelsplan met 25% verminderd wordt bij sociale acties van 24 uur. Het operationeel personeelsplan bepaalt dus dat er 69,75 effectieven van de personeelsgroepen 'bewaking en beveiliging' en "technisch" moeten worden voorzien bij een 24 urenstaking in de gevangenis van Merksplas.

14. Dit operationeel personeelsplan moet ervoor zorgen dat de veiligheid en de gezondheid van de gedetineerden tijdens de gehele duur van de staking wordt gegarandeerd. Art. 17 van de wet van 23 maart 2019 bepaalt dat tijdens de gehele duur van de staking op dagelijkse basis moet worden voorzien dat elke gedetineerde:

- I. de maaltijden ontvangt in voldoende kwantiteit en kwaliteit, in overeenstemming met zijn gezondheidstoestand en waarbij één warme maaltijd op een vast tijdstip wordt bedeed;
- II. de mogelijkheid heeft zijn uiterlijk en zijn lichamelijke hygiëne behoorlijk te verzorgen alsook deze van zijn verblijfsruimte; in geval van een staking van meer dan twee dagen kan de gedetineerde over een periode van één week minstens twee douches nemen;
- III. de medische en welzijnszorgen ontvangt die zijn gezondheidstoestand vereist en die zorgen ook blijft ontvangen;
- IV. de mogelijkheid heeft om minstens één uur in open lucht te vertoeven;
- V. de mogelijkheid heeft om in contact te blijven met zijn naastbestaanden: - dagelijks via briefwisseling en - in geval van een staking van meer dan twee dagen, minstens één keer per week via bezoek en telefoon;
- VI. zijn rechten op verdediging kan uitoefenen met inbegrip van de mogelijkheid het bezoek te ontvangen van zijn advocaat;
- VII. het bezoek van een consulaire of diplomatieke vertegenwoordiger kan ontvangen;

¹⁸Ministeriële omzendbrief nr. 1819 van 24 februari 2020. Plannen per gevangenis -artikel 19 van de wet van 23 maart 2019, p.5.

- VIII. in contact kan treden met een vertegenwoordiger van zijn godsdienst of levensbeschouwing;
- IX. die door een rechtbank is vrijgesproken of anderszins gemachtigd is het grondgebied te verlaten, de penitentiaire instelling daadwerkelijk kan verlaten¹⁹.

Artikel 18 van diezelfde wet bepaalt tevens welke personen gedurende de staking de toegang tot de gevangenis niet mag worden ontzegd. Ook de toegang van de leden van de commissies van toezicht en de Centrale raad blijft tijdens de gehele duur van de staking gewaarborgd²⁰.

15. Om de gegarandeerde dienstverlening tijdens stakingen van meer dan 48 uren te garanderen voorziet de wet van 23 maart 2019 in een mogelijkheid tot opvordering van personeel. Indien er niet genoeg werkwilligen zijn om de bovenstaande diensten te waarborgen dan neemt de directeur contact op met de vakorganisaties om het operationeel plan verder in te vullen. Als dit geen gewenste oplossing biedt dan kan de provinciegouverneur personeelsleden opvorderen²¹.

In zijn rapport over HR-beleid in de penitentiaire diensten stelt het Rekenhof dat er “sinds de inwerkingtreding van de wet van 23 maart 2019 (...) nog geen stakingen van meer dan 48 uren [zijn] geweest”²².

B. BEVINDINGEN TIJDENS HET BEZOEK

1. PERSONEEL

16. Bij de penitentiaire beambten was de stakingsbereidheid op 12 juni erg groot. Van het bewakend kader dienden 157 personeelsleden een stakingsintentie in. Dit resulteerde in een aanwezigheid tijdens de staking van slechts twee penitentiaire beambten, een voor de ochtend- en een voor de avonddienst. Een dergelijke bezetting maakt het onmogelijk om de veiligheid en gezondheid van de gedetineerden tijdens de staking te kunnen waarborgen. De delegatie stelde vast dat er in het paviljoen A en A bis tevens (leidinggevende) penitentiaire assistenten op post waren.

In zijn antwoord op het voorontwerp van dit verslag bezorgde de directeur-Generaal de CTRG exacte cijfers over de personeelsbezetting gedurende de staking van 12 juni 2023. In totaal waren er over de verschillende diensten heen 28 personeelsleden uit de groepen “bewaking en beveiliging” en “technisch” aanwezig. In dit cijfer zitten de penitentiaire beambten, penitentiaire assistenten en de kok vervat.

Op één personeelslid na staakte ook de voltallige psychosociale dienst van de geïnterneerden omwille van hun onveiligheidsgevoel.

¹⁹ Zie voetnoot 2, art. 17 (wij onderstrepen).

²⁰ *Ibid*, art. 18.

²¹ *Ibid*, art. 20.

²² Rekenhof, HR-beleid in de penitentiaire diensten – organisatie en performantie, pp. 41-43, 22 december 2021, ([Fiche | Rekenhof](#)).

17. In elk paviljoen waren er personeelsleden van de medische dienst en een lid van de directie aanwezig. Voor deze personeelsgroepen werd het operationeel personeelsplan zoals bepaald in de ministeriële omzendbrief gerespecteerd.

De politiediensten boden verdere ondersteuning. Op elke afdeling of sectie waar er geen penitentiaire assistenten konden worden ingeschakeld, was er minstens een politieagent aanwezig. Over de verschillende diensten heen werden er 31 politieagenten ingezet gedurende de staking.

Een administratieve medewerker werd ingezet aan het onthaal van de penitentiaire inrichting.

2. CONTINUÏTEIT VAN DE DIENSTVERLENING

18. De wet van 23 maart 2019 bepaalt de diensten die tijdens de gehele duur van de staking moeten worden gewaarborgd (zie randnummer 12). Ook het CPT is van oordeel dat tijdens een staking “het respect voor de menselijke waardigheid van alle gedetineerden (...) de hoogste prioriteit [zou] moeten hebben”. Een bijzondere aandacht is nodig voor “de kwetsbare positie van hen die op psychiatrische gronden worden vastgehouden, in afwachting van zorg in daarvoor geschikte instellingen”²³.
19. Gedurende de staking zorgden de aanwezigen ervoor dat de maaltijden werden bedeed. Tijdens de bedeling werd elke celdeur geopend en maakte het zorgpersoneel tijd voor een kort gesprek met de gedetineerde of geïnterneerde. Omdat de meeste politiebeambten pas om 8u bijstand kwamen verlenen, gebeurde de bedeling van het ontbijt iets later dan gewoonlijk. Door de aanwezigheid van één kok werd er tevens een warme middagmaaltijd voorzien. De kok stond samen met een vijftal gedetineerden in voor het bereiden van een warme maaltijd voor 415 personen. De delegatie kon niet verifiëren wanneer het middag- en avondmaal werd bezorgd.

Een aantal gedetineerden werden tewerkgesteld in de keuken of hielpen als fatik bij de bedeling van de maaltijden. In totaal ging het om een tiental gedetineerden. Deze gedetineerden konden zich nadien douchen, voor de andere gedetineerden was het niet mogelijk om zich te douchen gedurende de staking. Art. 17 van de wet van 23 maart 2019 bepaalt dat gedetineerden zich tijdens een staking van meer dan twee dagen over een periode van één week minstens twee keer moeten kunnen douchen. Wel moeten de gedetineerden, ook tijdens een 24 urenstaking, hun uiterlijk en lichamelijke hygiëne behoorlijk kunnen verzorgen. Op de dag van de staking werden er temperaturen tot 31 graden bereikt. De delegatie stelde al in de voormiddag vast dat het op bepaalde vleugels en in bepaalde cellen drukkend warm was. De vraag rijst of de gedetineerden onder dergelijke omstandigheden hun lichamelijke hygiëne überhaupt kunnen verzorgen zonder een douche te kunnen nemen?

20. Hoewel de bezetting van het medisch en zorgpersoneel overeenstemde met de bezetting op een niet-stakingsdag was het voor deze personeelsleden niet mogelijk om hun gebruikelijke zorgen en diensten te verlenen. Ze werden immers ingeschakeld om praktische ondersteuning te bieden bij de bezorging van de maaltijden, bij de organisatie van de wandeling en om de gedetineerden te laten telefoneren met hun naasten. Tegelijkertijd probeerde het medisch en zorgpersoneel ondersteuning te bieden aan en in gesprek te gaan met gedetineerden met psychische problemen of geïnterneerden. De aanwezigheid en nabijheid van het zorgpersoneel was onontbeerlijk tijdens de staking. In de gevangenis van Merksplas verblijven immers hoofdzakelijk geïnterneerden en kwetsbare

²³ CPT, Openbare verklaring betreffende België, [CPT/Inf \(2017\) 18, p.5](#).

gedetineerden met psychische problemen. Velen onder hen hebben nood aan en baat bij een voorspelbare structuur, een structuur die tijdens een staking wegvalt. De gebruikelijke zorgactiviteiten werden bijvoorbeeld geannuleerd. Het aanwezige personeel verklaarde dat het de gedetineerden en geïnterneerden in de dagen voorafgaand probeerde voor te bereiden op de staking. Ze voerden preventieve gesprekken met de meest kwetsbare personen. De delegatie stelde vast dat de sfeer in de gehele inrichting gekenmerkt werd door rust, wederzijds begrip en een zekere sereniteit.

In de afdeling 'Haven' verblijven oudere gedetineerden. Zij ontvingen de medische en welzijnszorgen die hun gezondheidstoestand vereist. Het 'normale' regime was in deze afdeling van toepassing. Enkele gedetineerden zaten in de vrij toegankelijke wandeling, anderen verbleven in de gemeenschappelijke ruimte of rustten uit in bed. Op deze afdeling was de hoofdverpleegkundige van de penitentiaire inrichting aanwezig.

Voor wat de bezorging van de medicatie betreft, stelde de delegatie vast dat de gedetineerden en geïnterneerden hun medicatie ontvingen tijdens de verstrekking van de maaltijden. De bedeling van de medicatie gebeurde door verpleegkundigen.

- 21.** In de voormiddag werd er op elke afdeling een wandeling georganiseerd. De gedetineerden hadden dus de mogelijkheid om gedurende minstens één uur in open lucht te vertoeven. Voor het overige was er een gesloten regime van toepassing en verbleven de gedetineerden gedurende 23 uur op cel, met uitzondering van de enkele gedetineerden die konden werken en de gedetineerden die op de afdeling 'Haven' verblijven.

De delegatie stelde in dat verband ook vast dat een staking waarop de minimale bezetting van de personeelsgroep 'bewaking en beveiliging' niet wordt gerespecteerd erg praktische problemen met zich mee kan brengen. Op een welbepaalde sectie werden twee gedetineerden naar aanleiding van een incident op een eerdere wandeling van elkaar gescheiden gedurende de wandeling. Om de dag moet een van deze twee gedetineerden deelnemen aan de wandeling van een andere sectie. Het aanwezige personeel, dat normaal niet ingeschakeld wordt op de secties, was niet op de hoogte van

deze beurtrol. Dit leidde tot de nodige frustratie en onbegrip bij een van de betrokken gedetineerden. Na een gesprek besloot de gedetineerde in kwestie afstand te doen van de wandeling en keerde de rust terug.

22. In de penitentiaire inrichting van Merksplas is niet elke cel uitgerust met een telefoon. In bepaalde paviljoenen kunnen de gedetineerden enkel gebruik maken van de gemeenschappelijke telefoontoestellen op de gang. Een per een konden de gedetineerden van deze paviljoenen gebruik maken van de telefoon en zodoende in contact blijven met hun naasten. De delegatie kon niet verifiëren of elke gedetineerde ook effectief kon telefoneren.

Het bezoek, met inbegrip van het digitaal bezoek, werd geannuleerd. Het was tevens niet mogelijk om de post te bezorgen of briefwisseling te versturen.

23. Er waren geen vertegenwoordigers van een godsdienst of levensbeschouwing of advocaten aanwezig op het moment van het bezoek. Het inrichtingshoofd verklaarde dat hun toegang gegarandeerd bleef tijdens de stakingen, maar eventuele gesprekken konden enkel plaatsvinden op de sectie en per sectie opende men maximaal

één deur per keer. Ook gesprekken via het luikje in de deur waren mogelijk. Vooral voor het bezoek van de advocaat betreft dit een problematische situatie waarbij de vertrouwelijkheid van de gesprekken niet kan worden gegarandeerd.

24. Tot slot stelde de delegatie vast dat de luikjes in de celdeuren geopend bleven. Dit zorgde eerst en vooral voor noodzakelijke verluchting van de cellen. Daarnaast vergemakkelijkt dit de communicatie met de aanwezige personeelsleden en stelt het gedetineerden eventueel in staat om met elkaar te spreken.

3. INCIDENTEN

25. Gedurende de 24 urenstaking hebben er zich geen ernstige incidenten voorgedaan. Het inrichtingshoofd verklaarde dat er wel sprake was van de nodige frustratie bij een aantal gedetineerden, maar dat de organisatie van de wandelingen deze gevoelens kanaliseerden. De gedetineerden gaven aan dat de wandeling een erg belangrijke activiteit is voor hen, des te meer tijdens een stakingsactie.

26. De avond voor de aanvang van de staking vond er wel een incident plaats in de gevangenis van Merksplas. Een geïnterneerde stichtte brand in zijn cel door zijn (brandvertragende) matras in vuur te steken. De man probeerde zichzelf tijdens de brand van het leven te beroven. Door adequaat optreden van het aanwezig personeel werd de eerste verdieping van de afdeling ontruimd en kon de gedetineerde in kwestie uit zijn cel worden bevrijd. De gedetineerde werd overgebracht naar het

ziekenhuis voor de behandeling van zijn ademhalingsproblemen en keerde nadien terug naar de penitentiaire inrichting van Merksplas. Daar werd de beademing door middel van een beademingstoestel voortgezet en verbleef hij, bij gebrek aan plaats, noodgedwongen in een beveiligde cel. Geen enkele andere gedetineerde werd overgebracht naar het ziekenhuis.

Omdat de brand voor de nodige rookontwikkeling zorgde, werden er ongeveer 14 personeelsleden overgebracht naar het ziekenhuis ter controle, twee personeelsleden werden arbeidsongeschikt verklaard. Dit incident was niet gerelateerd aan de stakingsaanzegging.

De personeelsleden die de delegatie tijdens de staking kon spreken verklaarden dat men niet in staat zou zijn om een vergelijkbaar incident op een stakingsdag te beheren en om de afdeling op een veilige manier te evacueren.

C. CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN

27. De Centrale raad en de commissie van toezicht stelden vast dat de niet-naleving van de gegarandeerde dienstverlening **de veiligheid, de gezondheid en de basisrechten van de gedetineerden in het gedrang brengt**. Dankzij de inzet van de aanwezige personeelsleden konden welbepaalde diensten worden verleend en welbepaalde basisrechten van de gedetineerden worden gewaarborgd zoals de wandeling, het telefoneren en de bedeling van de maaltijden. Desondanks konden andere basisrechten zoals het bezoek, de mogelijkheid om te douchen of de verdeling van de post niet worden gegarandeerd. Daarenboven dreigden de veiligheid en de menselijke waardigheid van alle gedetineerden en geïnterneerden in het gedrang te komen. De omstandigheden tijdens elke staking waarbij de minimale diensten niet worden gegarandeerd zijn erg precair en zelfs de kleinste incidenten kunnen uitgroeien tot ernstige problemen met (erg) grote gevolgen. De Centrale raad en de commissie van toezicht spreken hun waardering uit voor de inspanningen die de aanwezige personeelsleden leverden in moeilijke omstandigheden. De voorgaande vaststellingen doen geen afbreuk aan hun inzet.

De CTRG is, net zoals het Rekenhof, van oordeel dat de 20/25% regel die van toepassing is op 24 urenstakingen de gegarandeerde dienstverlening in het gedrang brengt. Een vermindering van de operationele personeelsplannen heeft tot gevolg dat de essentiële diensten in de praktijk niet kunnen worden gegarandeerd²⁴.

28. Uit de **evaluatie** van de continuïteit van de dienstverlening ten aanzien van de gedetineerden in de gevangenissen conform artikel 20 van de wet van 23 maart 2019 betreffende de organisatie van de penitentiaire diensten en het statuut van het penitentiair personeel' blijkt dat de personeelsbezetting tijdens stakingsacties een structureel probleem is. Zowel in 2020 als in 2021 blijft het aantal stakingsacties waarbij er niet voldaan wordt aan de normen voorzien in de operationele personeelsplannen 'hoog'. Deze modelplannen worden over het algemeen beter gerespecteerd in het zuiden van het land dan in het noorden en in Brussel. In deze laatste twee regio's moet men vaker en meer een beroep doen op de politie. In 2021 tonen de gegevens van de politiediensten aan dat er maar liefst 7330 uur aan bijstand werd verleend door 877 effectieven.

Zowel voor 2020 als voor 2021 is de conclusie dat het aantal aanwezig personeelsleden tijdens de

²⁴ Rekenhof, HR-beleid in de penitentiaire diensten – organisatie en performantie, p.46, 22 december 2021, ([Fiche | Rekenhof](#)).

stakingsacties **niet beantwoordt** aan de norm die per inrichting is bepaald in het modelplan. Bij een negatieve evaluatie van de gegarandeerde dienstverlening voorziet artikel 20 van de wet van 23 maart 2019 in de mogelijkheid om de opvorderingsprocedure door de provinciegouverneur uit te breiden tot alle stakingen, ook tot deze van minder dan 48 uur. Ondanks de negatieve evaluaties voor 2020 en 2021 werd er nog niet bepaald dat de opvorderingsprocedure eveneens van toepassing is op stakingen van minder dan 48 uur.

29. De Centrale raad en de commissie van toezicht van Merksplas sluiten zich aan bij het standpunt van het CPT en “begrijpt dat sommige vakbondsvertegenwoordigers en een deel van gevangensmedewerkers zich aangeslagen kunnen voelen als ze te maken krijgen met werkomstandigheden die in sommige gevallen ver onder het niveau liggen dat nodig is om goede zorg van gedetineerden te waarborgen. Deze gevoelens sluiten aan bij de bezorgdheid die het Comité [en bij uitbreiding de Centrale raad en de commissie van toezicht] al vele jaren uitspreekt. Zoals het CPT eerder al duidelijk heeft gemaakt, vervullen gevangensmedewerkers een fundamentele, zeer specifieke openbare dienst die ook als zodanig erkend zou moeten worden in het kader van werving, opleiding en werkomstandigheden die adequate zorg voor gedetineerden mogelijk maken. Welke oplossing er ook gekozen wordt, zij dient in ieder geval te voorzien in de invoering van dienstverlening waarmee de basisrechten van gedetineerden worden gegarandeerd. Dit vloeit voort uit de directe verantwoordelijkheid van de staat tegenover iedere persoon die door diezelfde staat van zijn of haar vrijheid is beroofd, en uit het fundamentele beginsel dat een gebrek aan middelen geen rechtvaardiging kan zijn voor detentieomstandigheden die de rechten van gedetineerden schenden”²⁵.

Wat de gegarandeerde dienstverlening betreft:

De CTRG herhaalt zijn aanbeveling gericht aan de minister van Justitie om de randvoorwaarden te creëren om een correcte toepassing van de regelgeving rond de gegarandeerde dienstverlening te implementeren opdat de veiligheid, de gezondheid en de basisrechten van de gedetineerden gedurende stakingen gewaarborgd zijn.

De CTRG beveelt de minister van Justitie en het DG EPI aan om een passende oplossing te vinden voor de bestaande problemen met betrekking tot de gegarandeerde dienstverlening.

De CTRG beveelt de minister van Justitie aan om de opvorderingsmogelijkheid van personeel door de provinciegouverneur uit te breiden tot alle stakingen opdat de essentiële diensten ook bij stakingen van minder dan 48 uur kunnen worden gegarandeerd.

²⁵ CPT, Openbare verklaring betreffende België, [CPT/Inf \(2017\) 18, p.5](#).

III. OPMERKINGEN VAN DE BEVOEGDE AUTORITEITEN

30. Dit verslag werd op 30 juni 2023 als voorontwerp overgemaakt aan de minister van Justitie, aan het DG EPI en aan de inrichtingshoofd van de bezochte inrichting.

Gelet op artikel 45 van zijn huishoudelijk reglement²⁶, vroeg de CTRG dat eventuele opmerkingen binnen de maand zouden worden overgemaakt.

31. Op 30 juni 2023 ontving de CTRG van het inrichtingshoofd van de penitentiaire inrichting van Merksplas de opmerkingen op het voorliggend verslag. Op 2 augustus 2023 ontving de CTRG een brief van de directeur-Generaal Penitentiaire Inrichtingen om de opmerkingen van de administratie over te maken. Deze opmerkingen worden integraal opgenomen in dit verslag.

A. HET INRICHTINGSHOOFD

“Geachte,

Vooreerst mijn dank voor het rapport dat u opmaakte opdat het gebeurde op 12/6 niet verloren zou gaan. Ik heb nog de volgende opmerkingen omtrent enkele feitelijkheden.

Pagina 6:

Er staat momenteel “Drie dagen later ontving het inrichtingshoofd de opmerkingen van de vakorganisaties op dit akkoord dat werd voorgelegd aan de basis en stelde ze het inrichtingshoofd op de hoogte van hun voornemen om op 12 juni 2023 een 24 urenstaking te houden.”

Ik zou dit wijzigen in “Drie dagen later ontving het inrichtingshoofd per mail de opmerkingen van de vakorganisaties op dit akkoord dat werd voorgelegd aan de basis en stelde ze het inrichtingshoofd op de hoogte van hun voornemen om op 12 juni 2023 een 24 urenstaking te houden. De syndicale organisaties hebben niet teruggekeerd naar de onderhandelingstafel om daar de feedback te bespreken in het kader van eventuele aanpassingen aan het “met redenen omkleed advies” ten einde een staking te kunnen vermijden. Het sociaal overleg heeft hier niet alle kansen gekregen om tot een onderhandelde oplossing te komen” (wij onderstrepen).

Pagina 10:

De afdeling “de haven” moet worden: afdeling “zaal 1” waar ouderen verblijven.

²⁶ Na elk bezoek stelt de delegatie zo snel mogelijk een voorontwerp van verslag op dat de feiten opsomt die tijdens het bezoek werden vastgesteld en dat alle aanbevelingen, toelichtingen en vragen om inlichtingen bevat die de delegatie nodig acht. Het Bureau stuurt dit voorontwerp naar de betrokken directie en naar de centrale administratie en vraagt om zo snel mogelijk en ten laatste binnen de maand opmerkingen te formuleren bij dit ontwerp.

Pagina 11:

De gedetineerde die werd overgebracht naar de spoed werd behandeld voor zijn ademhalingsproblemen en niet voor brandwonden. De man keerde terug in de loop van de nacht met een zuurstoffles en moest deze de hele nacht door blijven gebruiken.”

Antwoord van de CTRG:

Eerst en vooral wil de CTRG het inrichtingshoofd bedanken voor zijn antwoord. De opmerkingen van het inrichtingshoofd zijn feitelijk van aard. Waar aangewezen en wenselijk paste de CTRG zijn ontwerpverslag aan om deze opmerkingen in de tekst te verwerken. Zo werden de woorden “per mail” toegevoegd op pagina 6, de afdeling “de haven” vervangen door afdeling “zaal 1” op pagina 10 en “brandwonden” vervangen door “ademhalingsproblemen” op pagina 11 van het ontwerpverslag.

Hoewel er geen reden is om de overige opmerkingen van het inrichtingshoofd in twijfel te trekken, kon de CTRG deze opmerkingen niet op retroactieve wijze onderzoeken. Om de objectiviteit van de vaststellingen te vrijwaren, werden deze opmerkingen niet verwerkt in het voorliggend verslag.

B. HET DIRECTORAAT-GENERAAL PENITENTIAIRE INRICHTINGEN

“Wij sluiten ons aan bij de opmerkingen die het inrichtingshoofd reeds had doorgegeven en die u reeds hebt opgenomen :

- *pagina 6 onder punt 12 : Drie dagen later ontving het inrichtingshoofd de opmerkingen van de vakorganisaties op dit akkoord dat werd voorgelegd aan de basis en stelde ze het inrichtingshoofd op de hoogte van hun voornemen om op 12 juni 2023 een 24 urenstaking te houden.
Wijziging : Drie dagen later ontving het inrichtingshoofd per mail de opmerkingen van de vakorganisaties op dit akkoord dat werd voorgelegd aan de basis en stelde ze het inrichtingshoofd op de hoogte van hun voornemen om op 12 juni 2023 een 24 urenstaking te houden. De syndicale organisaties hebben niet teruggekeerd naar de onderhandelingstafel om daar de feedback te bespreken in het kader van eventuele aanpassingen aan het “met redenen omkleed advies” ten einde een staking te kunnen vermijden. Het sociaal overleg heeft hier niet alle kansen gekregen om tot een onderhandelde oplossing te komen.*
- *pagina 10 punt 21 : de afdeling “ de haven” moet vervangen worden door de afdeling “ zaal 1” waar ouderen verblijven.*
- *pagina 11 punt 27 : De gedetineerde die werd overgebracht naar de spoed werd behandeld voor zijn ademhalingsproblemen en niet voor brandwonden. De man keerde terug in de loop van de nacht met een zuurstoffles en moest deze de hele nacht door blijven gebruiken.*

Daarnaast hebben wij volgend opmerkingen :

- *op sommige plaatsen in het rapport wordt er enerzijds gesproken over het operationeel personeelsplan en anderzijds over het modelplan. Hiermee wordt hetzelfde bedoeld maar kan mogelijk verwarring brengen.*
- *Pagina 5 punt 12 1 : De Regionale Directie en Directie Gebouwen Infrastructuur engageren zich om een infrastructurele aanpassing door te voeren aan de veiligheidsgrille op de benedensectie van paviljoen E. Wij willen hieraan toevoegen voor zover dit technisch haalbaar is.*
- *Pagina 6 punt 12 : het laatste punt van het akkoord staat niet in het rapport en handelt over de inzet van het vast personeel van paviljoen E bij hospitalisatie in een extern ziekenhuis.*
- *Pagina 7 punt 13 : het is correct dat er gedurende de eerste 24u van de stakingsactie de cijfers van het modelplan voor bewaking en techniek over de verschillende shiften heen met 25% verminderd worden voor gevangenen met een capaciteit van meer dan 200 gedetineerden. Voor de gevangenis van Merksplas komt dit neer op $93 (91 + 2) - 25\% = 69,75$. Het cijfer van 22,75 dat vermeld wordt in het rapport dat moet voorzien worden bij een 24 urenstaking is dus niet correct.*
- *Pagina 9 punt 17 : op de stakingsdag waren over de verschillende shiften heen 28 personeelsleden aanwezig voor bewaking en techniek :*
 - Nacht :6*
 - Vroege :4*
 - Dagdienst :15*
 - Laat : 3**De penitentiair assistenten zitten vervat in dit cijfer; alsook de kok.*
- *Pagina 12 punt 28 : Desondanks konden andere basisrechten zoals het bezoek, de mogelijkheid om te douchen of de verdeling van de post niet worden gerespecteerd. Hier merken wij op dat enkel briefwisseling op dagbasis moet gegarandeerd worden. Douche en bezoek dient bekeken te worden op weekbasis."*

Antwoord van de CTRG:

Eerst en vooral wil de CTRG de directeur-Generaal Penitentiaire Inrichtingen bedanken voor zijn antwoord en toelichtingen.

De directeur-Generaal sluit zich aan bij de opmerkingen van het inrichtingshoofd. Zoals aangegeven werden een aantal van deze opmerkingen in het voorliggend verslag verwerkt.

Daarnaast formuleert de penitentiaire administratie enkele bijkomende opmerkingen. Wat betreft de opmerkingen bij enkele bijzondere punten van het verslag:

1. Het is correct dat de berekening van het cijfer voor het modelplan in het voorontwerp van het verslag, dat aan het inrichtingshoofd en de directeur-Generaal werd bezorgd, niet helemaal correct was. Rekening houdend met het antwoord van de directeur-Generaal, die ook rekening houdt met het 'technisch' personeel, werd het cijfer van 69,75 opgenomen in het voorliggend verslag.
2. De directeur-Generaal stelt dat er over de verschillende shiften heen 28 personeelsleden aanwezig waren tijdens de staking. De penitentiaire assistenten en de kok zitten vervat in dit cijfer. De CTRG stelt in zijn verslag dat er slechts 2 penitentiaire beambten aanwezig waren tijdens de staking, zoals verklaard door het inrichtingshoofd (zie randnummer 16). De e CTRG erkent in zijn verslag dat er daarnaast ook nog een aantal penitentiaire assistenten aanwezig waren gedurende de staking. Het exacte aantal aanwezige penitentiaire assistenten kon tijdens het bezoek niet worden geverifieerd. De cijfergegevens die de directeur-Generaal in zijn antwoord bezorgde werden opgenomen in het voorliggend verslag (zie randnummer 16).
3. Artikel 17 van de wet van 23 maart 2019 bepaalt dat gedetineerden tijdens de gehele duur van de staking minstens op dagelijkse basis de mogelijkheid heeft zijn uiterlijk en zijn lichamelijke hygiëne behoorlijk te verzorgen. Hoewel het klopt dat artikel 17 stelt dat de gedetineerden in geval van een staking van meer dan twee dagen minstens twee douches moeten kunnen nemen over een periode van één week, wijst de CTRG in randnummer 20 op de precieze omstandigheden waarin de stakingsactie plaatsvond. Op de dag van de staking werden er temperaturen tot 31 graden bereikt. De delegatie stelde al in de voormiddag vast dat het op bepaalde vleugels en in bepaalde cellen drukkend warm was. De vraag rijst of de gedetineerden onder dergelijke omstandigheden hun lichamelijke hygiëne überhaupt kunnen verzorgen zonder een douche te kunnen nemen?

Ondanks de voorgaande opmerkingen van de directeur-Generaal is de Centrale raad van oordeel dat de rechten, de veiligheid en de gezondheid van de gedetineerden gedurende deze staking ernstig in het gedrang kwamen. De Centrale raad nodigt de minister van Justitie en DG EPI uit om zo spoedig mogelijk gevolg te geven aan de in dit verslag geformuleerde aanbevelingen opdat de fundamentele rechten, de veiligheid en de gezondheid van de gedetineerden te allen tijde worden gewaarborgd. Ook gedurende stakingsacties.
